

Ákosházi Sárkány Ambrus

Érd-Óváros legismertebb műemléke a török kori minaret. De más történelmi emlékekkel is találkozhat itt az ilyesmire áhítozó turista vagy a helytörténet kutatója. A területet Százhalombatta felől övező dombosor egyik terasz-szerű magaslatán szétszórta kőoszlopok, zömök várfalmaradványok és ásitózó pincebejáratok idézik az elmúlt idők szellemét. A töredékükben is impozáns kőmaradványok láttán eszünkbe jutnak a költő rezignált szavai: „Vár állott, most kőhalom . . .” Lassan a feledés homályába vész, hogy nem is olyan régen e helyen pompás kastély diszleggett. Lebontásával valószínűleg Érd legrégebbi műemlékét semmisítették meg.

Feltehetően már az Árpád-házi királyok idején fejedelmi tulajdonú erődítmény állt e helyen, hisz Érd a XIII. században az erdőörök és fegyverhordozók földje volt. A XV. századból már biztos tudásunk van róla. Brodaries István történetírónál olvashatjuk, hogy II. Lajos király Budáról a végzetes mohácsi csatamező felé tartva elsőnek Ákosházi Sárkány Ambrus itteni kastélyában szállt meg.

A szép fekvésű, romantikus környezetébe harmonikusan illeszkedő kastély magasföldszinti ablakaiból az utolsó lakók elbűvölő panorámában gyönyörködhettek. A kastély helyett a táj látképe nyújt ma is kárpótlást az ide látogatóknak. Letekintve a magasból jobbra a Duna ártéri erdejének zöldellő fáit tűnnek fel, mögöttük a folyó kanyarulatának ezüstös csikja fénylik. Előttünk a házak cseréptetői felett, az óvárosi minaret emelkedik a magasba, távolabb pedig Nagytétény és Budafok gyárkéményei látszanak. Balra pillantva, ameddig a szem ellát, Érd házai húzódnak egyre feljebb és feljebb a dombokon egészen a Tétényi-fennsíkig, megközelítve a háttérül szolgáló Budai-hegységet.

Nézzük meg közelebbről ki is volt kastélyunk első nevezetesebb gazdája, Ákosházi Sárkány Ambrus és milyen szerepet játszott az akkori Magyarország vészterhes történelmében.

Az Ákosházi Sárkány család ősi birtoka Zala és Pozsony vármegyékben feküdt. A dinasztia II. (Jagelló) Ulászló alatt emelkedett fel az ismeretlenségből az országos politika porondjára. Az 1505-ös rákosi országgyűlésen Sárkány Ambrus mint pozsonyi kapitány és főispán tűnik fel. Majd 1510-ből van adatunk Sárkány Ambrusról, amikor jelentékeny szerep hárult rá az országos politikában: Ulászló megbízásából ő utazott el Miksa német-római császárhoz a törökellenes Cambray-ligához való csatlakozás ügyében. Az Országos Levéltár őrzi a konstanzi keltezésű szerződést, amelyről a Sárkány-család címeres pecsétje is ismeretes.

Sárkány Ambrus 1514–1521 között Zala megye főispánja volt. 1521-ben pedig megint az országos politika porondján találjuk. Őt bízza meg II. Lajos, hogy Habsburg Máriával és Anna nővérének Habsburg Ferdinánddal kötendő frigye ügyében, a kettős esküvő megszervezésére Ausztriába utazzon. Ez két okból is figyelemre méltó! Egyrészt mutatja, hogy Sárkány a király bizalmasa, hisz legbensőségesebb ügyeit intézi. Másrészt láttuk, hogy a Cambray-liga ügyében is ő járt a császárnál. Ebben szerepet játszott bizonyára az is, hogy birtokai a nyugati határ közelében feküdtek, tehát jól ismerhette az osztrák viszonyokat.

Sárkány karrierje azonban akkor kezdett igazán felfelé ívelni, amikor 1525-ben az országbíró ítélőmestere lett, s ezzel bekerült a királyi udvarba. 1525 áprilisában már ő az országbíró, a királyi udvarban a nádor után következő személy. E téren való működéséről azonban nem épp hízelgő a történelmi források véleménye. Hisz ebben az időben írja le Burgio állandó pápai követ elítélő szavait: „Ebben az országban sem igazságszolgáltatás nincsen, sem pedig remény arra, hogy valaki igazságot tegyen.”

Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy az 1525. július 3-i hatvani országgyűlésen Sárkány Ambrus is a nemesi ellenzék éles támadásának középpontjába került. A Werbőczy István vezette köznemesi párt a rossz tanácsadók eltávolítását követelte a királytól. Báthori István nádorral és Szalkai László kancellárral együtt Sárkány is védekezni kényszerült. Mikor arra hivatkozott, hogy az országban alig van két-három ember, aki több érdemet mutathat fel, mint ő, mindennél magasabbra csaptak az indulatok hullámai. Hazug árulónak

neveztek és szemére vetették, hogy bor- és marhakereskedést űzött, a szegény népet zaklatta, míg ők a féghelyeket oltalmazták.

Sárkány reális megítélése nem lehetséges az akkori társadalmi s politikai viszonyok ismerete nélkül. Kétségtelen, hogy — mint láttuk — diplomáciai téren jelentős érdemeket szerezhetett a királynál. A köznemesi párt szemében azonban ez inkább szálka volt, hisz tevékenységével az általuk nem kívánt Habsburg-házzal vonta szorosabbra az ország kapcsolatát. A bor- és marhakereskedés pedig ritkaságzámba ment ekkor még a földbirtokosok körében. Az élelmesebb nagybirtokosok — így Sárkány is, akinek egyébként is közel feküdtek fő birtoktестei a nyugati külpiacokhoz — ekkor kezdték kiszorítani a jobbágyiságot e jövedelmező gazdálkodási tevékenységből. Ennek érdekében gyakran a közös legelőket, erdőket is megcsonkították a maguk javára. Ebben az időben a déli végeken már be-becsapott a török, s a velük való viaskodás kényszere joggal szült irigységet a védett helyen fekvő birtokain gyarapodó Sárkánnyal szemben.

Báthori és Sárkány még az éj leple alatt elmenekült a feldühödött nemesség elől. Ezzel Sárkány tiszavirág-életű országbíráskodása véget is ért. Ennek ellenére továbbra sem ültek el körülötte a kedélyek. Július 5-én a lázongók követelték, hogy az elmenekült országbíróat a király ítélje jószágvesztésre és birtokait adományozza nemcsak Bodó Ferencnek. Feltehető, hogy Bodó ellen elkövetett hatalmaskodás bűne terhelte Sárkányt. (Épp az árugazdálkodás új szokása vitt rá sok nagybirtokost arra, hogy a szomszédos kisebb nemesi birtokok rovására is önkényesen terjeszkedjenek.) Ezt a követelést azonban a király nem teljesítette. Sőt a következő évben, a Mohácsot megelőző katonai lépésekben Sárkány fontos megbízásokat kapott, tehát továbbra is élvezte Lajos bizalmát.

Burgio jelentéseiből tudjuk, hogy a király 1526. június 22-én Sárkányt bizta meg, hogy pápai zsoldból felszerelt gyalogosokkal vonuljon Pétervárad védelmére, amelyet akkor már fenyegetett a közelgő szultáni sereg. Még mielőtt Sárkány odaért volna, Pétervárad elesett. Augusztus 13-i keletkezéssel Burgio megint arról tudósít, hogy a király „Tolnárról Sárkány Ambrust küldte le Eszékre, hogy a várat védje és megakadályozza azt, hogy a török a Dráván hidat verjen . . .” Azonban ebből se lett semmi: a szultán 19-ére felépítette a hidat s átkelt rajta. Sárkány — miként a többi főúr is — bizonyára vonakodott a király nélkül kivonulni és hadba bocsátkozni. Erre látszik utalni az a tény is, hogy Lajos Sárkány mellé rendelte Báthori nádort is bandériumaival és néhány báró, valamint megye katonáival.

De milyen szerepet játszott Sárkány Ambrus magában a mohácsi ütközetben?

Erre vonatkozóan Paolo Giovio leírása ad eligazítást számunkra. Így ír: „Amikor a török csapatok megtámadták a székertábort, ahol tapasztalatlan katonák voltak, szükségessé vált annak megerősítése. Ekkor odaküldték a több mint ezer válogatott lovat, akiket a király személyének védelmére jelöltek volt ki . . . Ezenközben a roppant török sokaságban elbukott és meghalt . . . sok nemesúr, köztük Sárkány Ambrus . . . úgyhogy a szegény király miután nem találta maga mellett a kísérőket, nem tudott megmenekülni.” E sorokból arra lehet következtetni, hogy Sárkány is a király közvetlen kíséretéhez tartozott, majd részt vett a székertábor védelmében. Ott eshetett el ő is a hatalmas túlerővel vívott kilátástalan küzdelemben.

Halálával Erd történetében is új korszak kezdődik: a török uralom korszaka. Bár a hajdani Sárkány-kastély utódját, a XIX. században neoreneszánsz stílusban átépített Sina-kastélyt 1972-ben lebontották, a Sárkány-család emlékét tovább őrzi ma is az ún. II. Lajos emlékoszlop. Ezen ott láthatjuk a Sárkány-család címerét is: egy női alakot, amint a kelyhéből sárkányt itat.

Kovács Sándor

Nagy Miklós, a Honismertető Album szerkesztője

A század, amely Körösi Csoma Sándort, Maróthy Istvánt, Jerney Jánost — Juliánus barát e kései utódait — útnak indította, hogy fölfedezzék a magyarok őshazáját, egyszersmind a korabeli haza fölfedezésének évszázada.

Hogy valóban fölfedezésről beszélhetünk, azt Vallas Antal szomorú megállapítása igazolja, 1840-ban: „ . . . hazánk, Európának majdnem közepe, ösmeretlenebb, mint India vagy éppen Kína.” A reformkor és a megelőző egy-két évtized nagyszabású és sorban első feladata volt az ismeretlenség homályát eloszlatni, a sürgető reformokat korszerű honismerettel megalapozni: „ . . . csak a magát, erejét s hazáját esmérő nemzet jobbjáthatja meg állapotját, öregbitheti fényét, dicsőségét, boldogságát, hatalmát; csak a hazáját jól esmérő magyar szeretheti azt okosan, buzgón, állandóul” — írta 1819-ben Magda Pál. „Hazáját minden honfinak ismerni szép és hasznos, azoknak, kik a törvényhozásbai befolyhatás dicső jógával élnek, épen kötelesség . . . a hazafit túlbizottságtól szinte, mint ön ereje nem ismeréséből származó elcsüggedéstől egyformán megóvni egyedül a honismeret képes . . .” — írta 1842-ben Fényes Elek.